

Työ ja toiminta keskittyvät kaupunkiseuduille globaalin ja EU:n sisäisen kilpailun kasvaessa sekä kaupungistumisen jatkuessa.

Tuula Palaste-Eerola

Kaarina Rautio ja Seija Vanhanen

Aluerakenteen toimivuus sekä yhdyskuntarakenteen eheys ja tiiviys ovat yksi perusta Suomen kilpailukyvyille.

Yhdyskuntarakenteen ohjaaminen

– MANTRA VAI TODELLINEN TAVOITE?

Viime vuosina Suomi on saanut laajasti huomiota kansainvälisissä vertailuissa, joissa se on todettu yhdeksi taloudellisen kilpailukyvyyn ja kestäväen kehityksen kärkimaaksi maailmassa. Suomen vahvuuksina on nähty kansallinen innovaatiojärjestelmä ja korkea teknologia sekä yhteiskunnan ja aluerakenteen sujuva toiminta. Suomi on saanut huomiota myös kielteisessä mielessä koskien yhdyskuntarakenteen hajaantumista erityisesti Helsingin seudulla. Olemme olleet tyytyväisiä kehuista ja vähätelleet esiin nostettuja ongelmia. Aluerakenteen toimivuus ja yhdyskuntarakenteen eheys ovat kuitenkin Suomelle merkittävä kilpailukykytekijä toimittaessa globaalissa taloudessa.

Elinkeinoelämän tarpeet muokkaavat Suomen aluerakennetta

Suomen aluerakenne on muotoutunut maamme taloudellisen toiminnan tuloksena vähitellen. Se on muuttunut hitaasti, mutta jatkuvasti ja heijastellut yhteiskuntapoliittisten olojen lisäksi kulloisenkin ajan taloudellisen toiminnan tarpeita. Suomalaisessa aluerakenteessa on nähtävissä edelleen piirteitä hajanaisesta maatalousyhteiskunnasta ja teollisuuden ympärille rakentuneista työpaikkakeskuksista sekä palveluiden luomasta kaupunkien hierarkiasta. Vielä 1980-luvulla maamme väestönkasvu ohjautui yli 20 työssäkäyntialueelle, mutta 1990-luvulla

kasvu keskittyi enää kahdeksalle alueelle. Parhaiten näistä alueista ovat niin talouden, työllisyyden kuin väestökehityksenkin suhteen menestyneet suuret kaupunkiseudut; Helsingin, Tampereen, Oulun ja Jyväskylän seudut.

Suomen aluerakenteen keskittyminen tulee jatkumaan. Työ ja toiminta tulevat entistä enemmän keskittymään kaupunkiseuduille globaalin ja EU:n sisällä tapahtuvan kilpailun kasvaessa sekä kaupungistumiskehityksen jatkuessa. Tällaisessa tilanteessa on tärkeää, että valtio, kunnat ja muut toimijat omilla toimillaan luovat edellytyksiä kilpailukykyisen yritystoiminnan harjoittamiselle ja monikeskuisen aluerakenteen säilyttämiselle.

Globalisaatiokehitys on näkynyt Suo-

messa teollisen toiminnan siirtymisenä alhaisten tuotantokustannusten maihin kuten Kiinaan ja Intiaan. Tänne on jäänyt vaativampia tuotekehitys- ja tutkimustöitä sekä pahimmillaan tyhjätkä toimitilat ja työttömät työntekijät. Tällainen maailmanlaajuinen työnjako on tosiasia ja se tulee voimistumaan. Oletettavaa on, että perinteisen tuotannon ohella myös korkean osaamisen tehtäviä siirtyy taloudellisesti nopeasti kehittyviin maihin niiden osaamisen kasvaessa. Suomelta ja suomalaisilta tilanne vaatii uusiutumiskykyä ja panostamista osaamiseen ja korkeaan tuottavuuteen kilpailukykyssä säilyttämiseksi.

EU:n laajentumisen myötä kilpailu myös EU:n sisällä on kasvanut unionin uusien jäsenmaiden kilpailussa nyt ulkomaisista investoineista vanhojen jäsenmaiden rinnalla. Lisäksi EU:n laajentuminen, paitsi muutti Itämeren roolia, aikaansai lähes 100 miljoonan asukkaan monikansallisen talousalueen sekä teollisuuden ja kaupan vyöhykkeen. Alueen asemaa korostaa vielä se, että se on Venäjän ja EU:n vuorovaikutusalueita ja että sillä sijaitsee viiden miljoonan asukkaan Pietari.

Tällä hetkellä länsimaiden asukkaista asuu kaupunkimaisesti noin 80 % ja Suomen asukkaista noin 65 %. Suomen kaupungistumiskehitys on alkanut huomattavasti myöhemmin kuin muualla länsimaissa, mutta se on käynnissä ja se jatkuu. Ja todennäköistä on, että ainakin noin 15 % Suomen asukkaista, jotka nyt asuvat maaseudulla, tulevat muuttamaan kaupunkiin ja taajamiin. Tämä ei koske vain nuorta ja osaavaa väestöä, vaan yhä enenevässä määrin myös varttuneempaa väestöä, joka siirtyy taajamiin parempien palveluiden äärelle.

Asukkaiden toiveet muokkaavat kaupunkiseutujen yhdyskuntarakennetta

Samaan aikaan alueellisen keskittymisen ja kaupungistumisen kanssa on kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenne hajautunut. Kaupunkiseutujen ja niillä sijaitsevien kuntien vuosittainen väestönkasvu on vaihdellut ja sijoittunut epätasaisesti. Tähän on vaikuttanut paitsi yleinen taloudellinen kehitys niin myös kuntien sijainti suhteessa alueen keskuskuntaan sekä asukkaiden toiveet asumisesta luonnossa ja omasta rauhasta. Ja maanomis-

”On yhteisesti käytävä läpi kaikki keinot, joilla hajarakentamisen osuutta kasvavilla kaupunkiseuduilla voidaan vähentää nykyisestä merkittävästi.”

tajan oikeus käyttää maataan kohtuullista hyötyä tuottavalla tavalla.

Väestönkasvun oltua suurta, on siitä merkittävä osa siirtynyt kaavoitettujen alueiden ulkopuolelle hajarakentamisena erityisesti työssäkäyntialueiden reunoilla. Näin hajarakentaminen on pirstonnut yhdyskuntarakennetta, lisännyt liikkumisen tarvetta sekä vaikeuttanut kunnallisten palveluiden ja joukkoliikenteen järjestämistä. Rakenteen hajautuessa ja liikkumisen lisääntyessä ympäristölle ja luonnolle aiheutuvat haitat ovat kasvaneet samassa suhteessa. Haitoista yksi suurimpia on kasvihuonekaasupäästöjen kasvaminen ja niiden aiheuttama ilmastomuutoksen eteneminen.

Hajarakentamisen määrää ja haitallisia vaikutuksia erityisesti kaupunkiseuduilla vähätellään ja siihen suhtaudutaan myönteisesti. Tämä näkyy siinä, että paikoitellen uusista rakennusluvuista 50 % myönnetään haja-asutusalueille. Tämä ei ole vähäistä eikä kestävä kehityksen mukaista. Uuden hallituksen ohjelma lupaa kuitenkin muutosta: Valtion asuntopolitiikan tavoitteeksi on kirjattu ihmisten asumisen toiveiden ja tarpeiden, yhteiskunnan tarpeiden ja kestävä kehityksen yhteensovittaminen.

Kaupunkiseutujen asukasmäärät tulevat kasvamaan myös jatkossa syntyvyyden

enemmyyden ja keskittymiskehityksen seurauksena. Tämä merkitsee huomattavaa rakentamistarvetta kasvavilla kaupunkiseuduilla. Tällöin on tärkeää, että yhdyskuntarakennetta eheytetään ja tiivistetään ohjaamalla rakentaminen kaavoitetuille alueille. Tavoitteen toteuttamisessa kunnilla on merkittävä rooli ja välineitä käytettävissä. Niitä ei ole kuitenkaan tähän mennessä kaikin osin käytetty, vaikka juuri kunnat maksavat merkittävän osan hajautuvan yhdyskuntarakenteen aiheuttamista lisäkustannuksista.

On aika ryhdistäytyä

Suomen kehittyminen ja kilpailukyky ratkaistaan kaupungeissa, jotka ovat monikeskuisen aluerakenteen solmu-kohtia. Sen vuoksi kaupunkiseudut on nostettava erityisasemaan. Eheän ja tiiviin yhdyskuntarakenteen aikaansaamiseksi on oltava valmiutta käyttää tehokkaasti nykyisen lainsäädännön sallimat keinot rakentamisen ohjaamisessa ja sen toteuttamisen edistämiseksi. Lisäksi on yhteisesti käytävä läpi kaikki keinot, joilla hajarakentamisen osuutta kasvavilla kaupunkiseuduilla voidaan vähentää nykyisestä merkittävästi.

On luovuttava yhdyskuntarakenteen ohjaamisen mantrasta ja sitouduttava todelliseen tavoitteeseen.

Kirjoittajat työskentelevät Uudenmaan liitossa, Kaarina Rautio suunnittelupäällikkönä ja Seija Vanhanen johtajana. Sähköposti etunimi.sukunimi@uudenmaanliitto.fi.

Luonnonläheisyys ja oma rauha ovat korkealla suomalaisten asumistoiveissa. Näkymä Nurmijärven Palojoelta.

Tuula Palaste-Eerola